TETERIA K. PSYCHOLOGICAL SUPPORT AS A SPECIAL FORM OF MULTIDISCIPLINARY IMPLEMENTATION OF PROLONGED SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE.

The article is devoted to the modern understanding of the concept of psychological support in psychological science and the definition of its structural elements and main tasks depending on the type, goals, and direction of implementation. Based on the method of theoretical analysis, various scientific approaches of domestic researchers to the interpretation of psychological support are analyzed, as well as the principles that determine its structure and practical implementation. Psychological support includes key components such as psychological diagnosis, the selection and use of appropriate methodological tools and techniques, the analysis and interpretation of both intermediate and final results of the intervention, and the correction of strategies if necessary. A special place is given to the system of principles that regulate psychological support, among which are the priority of the client's interests, continuity of the process, multidisciplinary interaction, the formation of a unified professional attitude toward the client among all participants in the support system, and the constant exchange of information between specialists with a clear awareness of their functional responsibilities and interaction strategies. The article pays particular attention to the features of psychological support aimed at the development and stabilization of the individual, especially under the current conditions of war and post-traumatic experiences. The relevance of further scientific and practical research in this area is emphasized. The materials presented in the article may be useful to practicing psychologists working in healthcare and educational institutions, as well as to specialists involved in psychological rehabilitation and crisis assistance.

Keywords: support, psychological support, psychological-pedagogical support, social-psychological support, psychological rehabilitation, support system, classification of support, concept of support.

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2025.48.27
УДК 376.091.33:821.161.2-053.263-053.5

Н.В. Тимофієнко
n.v.tymofiyenko@udu.edu.ua
https://orcid.org/0009-0009-8770-2235
Л.С.Гренюк
l.s.hrenyuk@udu.edu.ua
https://orcid.org/0009-0002-6744-3669

АЛГОРИТМ НАВЧАННЯ ПЕРЕКАЗУ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

У статті описуються особливості організації роботи над навчальним переказом як одним із важливих засобів розвитку зв'язного мовлення учнів з порушеннями слуху. Зосереджується увага на особливостях формування навичок переказу в зазначеної категорії учнів, що обумовлено недостатнім словниковим запасом та труднощами у логічному осмисленні змісту тексту. Розглядаються особливості мислення, сприйняття, пам'яті учнів з порушеннями слуху та їх вплив на якість мовленнєвої діяльності. Надається класифікація видів переказів за різними критеріями та розкривається алгоритм роботи над навчальним переказом. З'ясовано, що для формування якісного переказу особливого значення набуває розвиток здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями.

Ключові слова: формування, розвиток, зв'язне мовлення, писемне мовлення, переказ, навчальний переказ, текст.

Постановка проблеми. Формування зв'язного мовлення в учнів з порушеннями слуху є однією з найважливіших проблем сучасної спеціальної методики української мови. Через порушення слуху діти не мають повноцінного доступу до мовленнєвих зразків, що призводить до відставання у розвитку як рецептивного (розуміння), так і продуктивного (висловлювання) мовлення. Особливо це позначається на здатності дітей до усного та письмового переказу текстів, оскільки така діяльність вимагає від учнів сформованих навичок запам'ятовування, аналізу, логічного мислення, використання зв'язного мовлення.

Аналіз досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях А. Гольдберг (2016), О. Дробот (2010), Л. Малини (2018), В. Литвинової (2007), Н. Тимофієнко (2018) та інших розглядаються труднощі дітей з порушеннями слуху при створенні переказу, а саме: недостатній рівень граматичного оформлення висловлювань, відсутність логічної послідовності, складність у розумінні метафор,

фразеологізмів, складних синтаксичних конструкцій тощо. Науковці підкреслюють необхідність спеціального підходу до навчання переказу, що включає розвиток образного мислення, мисленнєвих операцій, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та збагачення словникового запасу.

Мета статті. Полягає у розкритті алгоритму роботи над переказом літературного тексту в умовах спеціальної школи, з урахуванням специфіки мовленнєвого та психічного розвитку дітей з порушеннями слуху. Основне завдання полягає в тому, щоб навчити дітей не лише запам'ятовувати зміст, а й аналізувати текст, встановлювати логічні зв'язки між подіями, виділяти головну думку, будувати зв'язні висловлювання.

Виклад матеріалу дослідження. Описання алгоритму навчання переказу учнів з порушеннями слуху, на нашу думку, є досить важливим і актуальним. Зосередимо увагу на тому, що для таких дітей при навчанні переказу пріоритетними мають бути тексти із чіткою структурою, яскравими образами, доступними емоційно та змістовно. У статті підкреслюється важливість використання візуальних засобів (ілюстрацій, картин, відеоматеріалів), які допомагають формуванню уявлень та емоційного зв'язку з текстом.

В практиці школи для розвитку зв'язного мовлення учнів на уроках педагоги часто використовують переказ. Різноманітність видів переказів, усвідомлення завдань кожного виду, варіювання підготовки до переказу активізує уроки, надає їм цілеспрямованості, підвищує інтерес школярів до читання і в кінцевому результаті удосконалює рівень їх мовленнєвого розвитку. Переказ ґрунтується на розумінні тексту та його основного змісту, а також на здатності структурно відтворити цей зміст із врахуванням логічної послідовності [1].

Необхідно підкреслити важливу роль переказу як виду роботи, що залучає дітей до найкращих зразків мовлення. Високохудожні тексти, написані видатними майстрами слова, а потім переказані учнями, сприяють формуванню правильності мовлення, підвищують його культуру, прищеплюють художній смак, розвивають мовленнєве відчуття [3].

Тематика текстів для переказів повинна розширювати пізнавальний досвід учнів, формувати їх світогляд, тому потрібно брати тексти, що відображають картини рідної природи, досягнення науки, техніки, мистецтва, культури [3,4].

У процесі переказу необхідно дотримуватися таких вимог: 1) послідовність оригіналу (за виключенням таких видів переказу, де послідовність змінюється за завданням вчителя); 2) встановлення правильних причинно-наслідкових зв'язків; 3) передача основних фактів. Також у переказі повинне бути власне мовлення учня, тобто початковий текст не повинен копіюватися, механічно заучуватися. В той же час ставиться вимога використовувати лексику, мовленнєві звороти, а частково й синтаксичні конструкції, які є в початковому тексті [2].

Якість переказу буде залежати від того, як був сприйнятий початковий текст, чи справив він на учня враження, чи правильно учень зрозумів основну думку, чи засвоїв мовленнєві засоби та сприйняв образи. Тому доцільно зразу при читанні, а потім при аналізі націлювати учня на переказ, пропонувати переказати окремі фрагменти тексту своїми словами [2].

Мовленнєвий розвиток дітей із порушеннями слуху має низку особливостей, які впливають на якість переказу. Зокрема, в таких дітей повільніше формується зв'язне мовлення, оскільки вони обмежені у природному засвоєнні мовленнєвих зразків. Це призводить до затримки у формуванні як рецептивного (розуміння), так і продуктивного (висловлювання) мовлення [1].

Порушення слуху суттєво впливають на процеси сприйняття, розуміння та відтворення текстової інформації. Основною проблемою є обмежений доступ до вербальної інформації, яку чуючі діти, переважно, отримують слуховим способом. Для дітей з порушеннями слуху основними джерелами інформації стають зорові й тактильні способи, тому сприйняття й розуміння тексту вимагає від них значних зусиль, що, в свою чергу, позначається на швидкості й глибині сприйняття текстового матеріалу. [1].

Діти з порушеннями слуху можуть впізнавати окремі слова або речення, але через недостатній словниковий запас зазнають труднощів у розумінні змісту тексту, особливо, якщо твір насичений абстрактними поняттями, спеціальною термінологією, метафорами, фразеологізмами, складними синтаксичними конструкціями, які вимагають попереднього пояснення [3,4].

У процесі переказу діти з порушеннями слуху часто демонструють низьку здатність до побудови

зв'язних висловлювань. Вони можуть відтворювати текст у вигляді окремих речень без логічного переходу між ними, не розуміти головної думки твору та причинно-наслідкових зв'язків між подіями. Це зумовлено як проблемами у формуванні граматичних конструкцій, так і недостатнім розумінням лексики і структури тексту. Більш повільне формування зв'язного мовлення призводить до затримки у формування як імпресивного (розуміння), так й експресивного (відтворення) видів мовлення. [3,4].

Наукові дослідження показують, що у дітей з порушеннями слуху розвиток пізнавальних процесів також має певну своєрідність. Так, у даної категорії дітей краще розвивається механічна пам'ять, що проявляється у дослівному запам'ятовуванні тексту, але водночас вони відчувають труднощі з логічною обробкою інформації. Це позначається на їхній здатності виділяти основні думки, узагальнювати зміст тексту та формулювати висновки [3].

Окрім цього, недостатньо розвинене аналітичне мислення ускладнює усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків між частинами тексту. Учні з порушеннями слуху можуть пропускати важливі деталі або не розуміти їхнього зв'язку з головною ідеєю, що робить їхній переказ непослідовним або фрагментарним [3].

У сурдопедагогічній науці різні аспекти особливостей навчання переказу дітей з порушеннями слуху вивчали багато науковців. Зокрема, А. Гольдберг, Н. Зборовська, В. Литвинова, Л. Малина, Е. Пущін, Н. Тимофієнко та інші.

Так, А. Гольдберг визначала переказ як важливий компонент мовленнєвого розвитку дітей з порушеннями слуху, що потребує спеціального підходу в організації навчання через труднощі, пов'язані із підбором слів та їх поєднанням у зв'язному висловлюванні. Автор акцентувала увагу на тому, що учні з порушеннями слуху молодших класів часто в процесі переказу використовують надто прості речення та відчувають значні труднощі з використанням складнопідрядних конструкцій [1].

Процес розуміння тексту, а отже і переказу, нерозривно пов'язаний із мисленнєвою діяльністю дитини. У дітей з порушеннями слуху через обмежений словниковий запас виникають труднощі з аналізом структури тексту та його змісту, що впливає на якість його відтворення [4].

Шкільна практика знає велику кількість видів переказів, які відрізняються за змістом, метою, обсягом, наявністю або відсутністю плану та умовами його написання, за ступенем ускладнення переказу додатковими завданнями [1].

Деякі науковці у своїх дослідженнях виділяють два найвагоміші критерії класифікації переказів: 1) спосіб сприйняття тексту; 2) характер відтворення тексту. Обидва показники дозволяють побачити специфіку та потенційні можливості переказу як важливого виду роботи з розвитку зв'язного мовлення.

Важливо, щоб сприймання тексту доповнювалося наочним матеріалом: ілюстраціями в підручнику, картинками, фотографіями, зображувальними засобами наочності тощо, оскільки це допомагає створити в учнів необхідні уявлення [4].

У процесі роботи на переказом є важливим використання різних способів сприйняття, так як в подальшому житті учням з порушеннями слуху доведеться передавати зміст як прочитаного, так і почутого тексту, тому завдання переказу у спеціальній школі полягає не лише у розвитку зв'язного мовлення дітей, а й у формуванні слухо-зорового сприйняття тексту [3].

Види переказів виділяються з урахуванням різних критеріїв, тому існує ряд класифікацій. Однією з найвідоміших є класифікація, згідно якої за характером відтворення тексту виділяється чотири види переказів:

– детальні, тобто такі, що передають всі подробиці (при цьому зберігається тип тексту, його композиційні і мовленнєві особливості) ;

– вибіркові, тобто такі, що відтворюють лише частину тексту, пов'язану з певною темою (при цьому змінюються, як правило, тип і композиція початкового тексту);

– стислі, тобто такі, що передають лише основний зміст (при цьому тип тексту залежно від ступеня і характеру стиснення може зберігатися або змінюватися);

– з творчим завданням, в результаті виконання якого до змісту або композиції початкового тексту вносяться зміни: замінюється особа розповідача, доповнюється текст, переставляються частини тощо, (при цьому залежно від характеру завдання тип тексту і його мовленнєві особливості можуть зберігатися або змінюватися) [1].

Отже, кожен із зазначених видів переказу займає особливе місце в загальній системі

формування навичок зв'язного мовлення та по-різному впливає на розвиток мислення дітей з порушеннями слуху. Аналізуючи текст при детальному переказі, учні усвідомлюють причинно-наслідкові, часові та просторові відносини. Вибірковий і стислий перекази сприяють розвитку абстрактного мислення. Перекази з творчим завданням розвивають уяву і творчу думку [1].

Згідно з вимогами шкільної програми учні з порушеннями слуху навчаються переказувати літературні тексти.

Переказ літературного тексту – це процес, який вимагає не лише гарного запам'ятовування, а й здатності логічно мислити. Логічне мислення дозволяє дитині виокремлювати у змісті головне, впорядковувати інформацію, а також будувати зв'язний і послідовний текст. У ході переказу важливо не лише відтворити зміст прочитаного твору, але й проаналізувати його структуру, виділити основну думку та встановити причинно-наслідкових зв'язків [3].

У психолого-педагогічних дослідженнях літературні тексти визначаються як особливий вид письмових творів, які мають художню цінність і створюються для естетичного впливу на читача. Вони використовують мовлення не лише як засіб комунікації, а й як інструмент формування образів, передачі почуттів та відображення дійсності через символи й алегорії.

Літературні твори відрізняються від інших типів текстів своєю багатозначністю, стилістичною виразністю та здатністю впливати на емоційний та інтелектуальний рівень сприйняття людини. Якщо основна мета наукового тексту полягає у передачі знань, а офіційно-ділового – у формулюванні конкретних інструкцій або повідомлень, то літературний текст спрямований на естетичний вплив, на формування образного мислення та розширення світогляду [3,4].

Вивчення літературних текстів відіграє важливу в розвитку дітей з порушеннями слуху, адже ці твори допомагають формувати мовленнєві навички, розвивати логічне мислення через аналіз сюжету тексту, покращувати розуміння зв'язку між подіями, тобто встановлювати причинно-наслідкові залежності, формувати емоційний інтелект [1].

До літературних текстів належить широкий спектр творів, що відрізняються за жанровою приналежністю, стилем, композицією, цільовою авдиторією. За жанром літературні твори поділяються на епічні, ліричні та драматичні. Кожен із цих жанрів має свої особливості, що впливають на спосіб їхнього сприйняття, переказу та встановлення причинно-наслідкових зв'язків [2].

Розглянемо детальніше зазначені жанри літературних текстів.

Епічні твори – найпоширеніший жанр літератури, який характеризується розповідним способом викладу подій. Ці твори описують події, що відбуваються з героями, часто в хронологічному порядку та мають чітку сюжетну лінію. Для епічних творів характерні такі особливості: 1) авторський стиль викладу подій та розгорнута композиція; 2) наявність сюжету з послідовним розвитком подій; 3) наявність героя, який долає випробування та змінюється впродовж розповіді. До епічних творів відносять роман, повість, оповідання, новелу, казку.

Ліричні твори (лірика) – жанр літератури, що відображає власні почуття, емоції та внутрішній світ автора або ліричного героя. Лірика, як правило, позбавлена розгорнутого сюжету і ґрунтується на художніх засобах виразності. Ліричні твори характеризуються такими ознаками: 1) зосередженість на почуттях та емоціях героя; 2) використання художніх засобів мовлення (епітетів, метафор, порівнянь тощо); 3) музичність та ритмічність мовленнєвих засобів. До ліричних творів відносять вірш, поему, сонет, баладу.

Драматичні твори – жанр літератури, який створений для постановки на сцені. Основний спосіб вираження – діалог між персонажами, який розкриває їхній внутрішній світ і сюжетну лінію. Драматичні твори характеризуються такими ознаками: 1) наявність конфлікту між персонажами або всередині героя; 2) використання діалогів як основного способу передачі інформації, повідомлення, почуттів; 3) розподіл тексту на акти та сцени. До драматичних творів відносять драму, комедію, трагедію [3].

Літературні тексти мають низку ключових ознак, які дозволяють виокремити їх серед інших видів текстів, а саме:

1. Художність – літературні твори насичені образотворчими засобами мовлення, такими як епітети, метафори, порівняння, алегорія, гіпербола тощо. Ці елементи створюють яскравий художній світ, що дозволяє читачеві зануритися в текст і відчути його емоційний та смисловий вплив.

2. Наявність сюжету – більшість літературних текстів мають чітку композицію: зав'язку,

розвиток подій, кульмінацію та розв'язку. Сюжет допомагає вибудовувати логічні взаємозалежності між подіями, що сприяє розвитку навичок причинно-наслідкового аналізу тексту.

3. Емоційність – літературні твори передають почуття й переживання героїв, викликають емоційний відгук у читача, що є важливим для формування емпатії, критичного мислення та розуміння людської природи.

4. Образність – використання яскравих образів сприяє кращому сприйняттю тексту. Образність дозволяє передавати складні ідеї у доступній та зрозумілій формі.

5. Багатозначність змісту – літературні тексти можуть мати декілька рівнів розуміння. Це дозволяє читачеві інтерпретувати їх залежно від власного досвіду, культурного контексту та рівня підготовки [2,3].

Робота над переказом проходить по-різному, але можна говорити про загальні принципи її побудови. Розглянемо орієнтовний план роботи над навчальним переказом:

1. Вступна бесіда, яка проводиться з метою забезпечення правильного сприйняття основного змісту тексту.

2. Читання тексту учнями проводиться з метою первинного знайомства з ним. У початкових класах школи для дітей з порушеннями слуху можливе повторне читання тексту вчителем з невеликими коментарями і використанням наочності.

3. Бесіда за основним змістом тексту і словникова робота. Бесіда повинна будуватися з урахуванням ступеня підготовленості учнів і рівня їх мовленнєвого розвитку. Мета бесіди полягає в тому, щоб допомогти глибше зрозуміти зміст тексту, з'ясувати його основну думку, встановити причинно-наслідкові зв'язки і відносини, значення незрозумілих слів в контексті.

4. Робота над мовою – лексичними образотворчими засобами, окремими реченнями. Бесіда за змістом переходить до роботи над мовою переказу. В процесі бесіди діти навчаються використовувати синоніми, виділяти образні слова і вирази, фразеологізми, аналізувати складні речення.

5. Робота над планом займає важливе місце в підготовці до переказу. Складання плану допомагає виділити основне в прочитаному творі, визначити послідовність подій, точно сформулювати заголовок.

6. Усний переказ тексту учнями, в процесі якого вчитель здійснює підтримку і пропонує допомогу.

7. Орфографічна підготовка до письмового переказ у полягає в особливій увазі до написання окремих слів. Робота над мовленнєвими засобами полягає в тому, що вчитель використовує такі прийоми: а) записує складні слова на дошці; б) дозволяє дітям користуватися словничком; в) пропонує свою допомогу для пояснення складних слів, мовленнєвих зворотів.

8. Письмовий переказ тексту, в процесі якого вчитель надає диференційовану допомогу залежно від рівня мовленнєвого розвитку учнів.

9. Самоперевірка учнями переказів.

10. Аналіз письмових робіт, виправлення помилок. Аналізу робіт і виправленню помилок може бути присвячений цілий урок [1].

Формування навичок переказу відбувається по-різному в учнів різних вікових категорій. Зокрема, у молодшому шкільному віці навички переказу формуються переважно через розвиток механічної пам'яті та репродуктивного мислення. Діти даної вікової категорії часто запам'ятовують тексти у майже дослівній формі, проте відчувають труднощі при виділенні основного змісту тексту та встановленні причинно-наслідкових зв'язків. У молодших школярів провідним видом мислення є наочно-образне, тому навчання переказу повинне опиратися на візуалізацію та емоційно забарвлений контекст. Для учнів початкової ланки найкраще підбирати тексти, що містять просту й зрозумілу структуру з яскравими образами, що, в свою чергу, сприяє кращому запам'ятовуванню та усвідомленню його змісту [4].

У середньому шкільному віці відбувається активний розвиток аналітичного мислення, що дає можливість дітям глибше аналізувати зміст прочитаного тексту, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, додавати власні міркування [4].

На ранніх етапах розвитку, у молодшому шкільному віці, логічне мислення дітей є репродуктивним: вони спроможні лише дослівно повторити текст. Проте, в міру розвитку їх когнітивних здібностей зростає здатність до аналітичного осмислення тексту. Діти середнього шкільного віку

починають розуміти глибинні зв'язки між подіями, коментувати причини й наслідки, а також інтерпретувати текст [4].

Мовленнєві здібності, зокрема сформованість граматичної структури та словникового запасу, також впливають на якість переказу. Діти, які мають більший словниковий запас і використовують у своєму мовленні складні синтаксичні конструкції, легше відтворюють текст, додаючи власні інтерпретації. В цілому, для ефективного формування навичок переказу необхідно враховувати як індивідуальні когнітивні можливості дитини, так і рівень розвитку її мовленнєвої компетентності, адаптуючи завдання до її потреб [3].

Отже, у дітей молодшого шкільного віку навчання переказу повинне відбуватися в умовах поступового введення нових слів та мовленнєвих висловлювань при активному залученні зорової пам'яті й асоціативного мислення. В учнів середньої ланки навчання формування навичок переказу вже ґрунтується на розвитку аналітичного мислення за допомогою поступового ускладнення текстів та завдань для їх опрацювання [4].

Як було зазначено вище, на відміну від чуючих ровесників, у дітей з порушеннями слуху формування навичок переказу має певні особливості, які обумовлені уповільненням процесів запам'ятовування тексту через обмеження слухової пам'яті та недостатню сформованість словникового запасу. Процес переказу тексту вимагає від них підвищених зусиль для його аналізу, що позначається на швидкості й глибині сприйняття текстового матеріалу та його усвідомленні [3].

Окрім того, недостатньо розвинене аналітичне мислення у цих дітей ускладнює розуміння причинно-наслідкових зв'язків між частинами тексту. Учні можуть пропускати важливі деталі або не розуміти їх зв'язку з головною ідеєю твору, що робить їхній переказ непослідовним або фрагментарним [3].

Ще однією складністю, з якою стикаються учні цієї категорії, є розуміння епітетів, метафор, порівнянь та інших засобів художньої виразності, які передбачають високий рівень абстрактного мислення. Через недостатній досвід роботи з такими текстами діти не завжди можуть правильно зрозуміти їхній зміст, що негативно впливає на переказ [2].

Отже, діти з порушеннями слуху мають низку специфічних труднощів, пов'язаних із сприйняттям, осмисленням та відтворенням тексту. Їхні перекази часто характеризуються фрагментарністю, відсутністю логічних зв'язків та низьким рівнем зв'язності. Для подолання цих труднощів важливо використовувати спеціальні педагогічні методики, які сприятимуть розвитку мовленнєвих і когнітивних навичок, необхідних для формування причинно-наслідкових зв'язків та якісного переказу літературних текстів [1].

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Переказ – форма мовленнєвої діяльності, що включає відтворення змісту тексту з опорою на різні види пам'яті – слухову, зорову, моторну. В шкільній практиці переказ вважається ефективним засобом розвитку зв'язного мовлення. Існує велика кількість видів переказів, які відрізняються за змістом, метою, обсягом, наявністю або відсутністю плану, за ступенем ускладнення переказу додатковими завданнями.

Переказ ґрунтується на розумінні тексту та його основного змісту, а також на здатності структурно відтворити цей зміст із врахуванням логічної послідовності. Логічне мислення дає можливість дитині виділити головне, розмістити події в правильній послідовності та побудувати зв'язний текст.

Навчання переказу учнів з порушеннями слуху потребує спеціального підходу через труднощі, які відчувають такі діти при підборі і поєднанні слів у зв'язному висловлюванні. Діти з порушеннями слуху через недостатній словниковий запас відчувають ускладнення з аналізом структури тексту та його змісту, що впливає на якість його відтворення.

Отже, переказ як вид діяльності охоплює складні процеси розуміння, аналізу та відтворення тексту, які в дітей з порушеннями слуху мають свої особливості. Знання та врахування цих особливостей дозволить сурдопедагогу ефективно формувати в таких учнів зв'язне мовлення засобами навчального переказу.

Список використаних джерел:

1. Гольдберг А. Деякі особливості добору слів учнями молодших класів шкіл глухонімих. Сурдопедагогіка : хрестоматія. Київ. 2016. Т. 2. С. 238-244. 2. **2. Дробот О.** Навчання розповіді як складової мовленнєвої

компетенції глухих дітей дошкільного віку. Жестова мова й сучасність. 2010. № 5. С. 98-209. Режим доступу : http://lib.iitta.gov.ua/1968/ **3. Малина Л. О.** Реалізація поглядів Ярмаченка М.Д. щодо розвитку мовлення учнів з порушеннями слуху на уроках української літератури. Ярмаченко Микола Дмитрович та розвиток української педагогіки. Київ. 2018. С. 159-171. **4. Тимофієнко Н. В.** Проблема усного мовлення учнів з вадами слуху у дослідженнях М. Д. Ярмаченка. Ярмаченко Микола Дмитрович та розвиток української сурдопедагогіки. Київ 2018. С. 127-137.

References:

1. **Holdberh A.** Deiaki osoblyvosti doboru sliv uchniamy molodshykh klasiv shkil hlukhonimykh. Surdopedahohika : khrestomatiia. Kyiv. 2016. T. 2. S. 238-244. **2. Drobot O.** Navchannia rozpovidi yak skladovoi movlennievoi kompetentsii hlukhykh ditei doshkilnoho viku. Zhestova mova y suchasnist. 2010. № 5. S. 98-209. Rezhym dostupu : http://lib.iitta.gov.ua/1968/ **3. Malyna L. O.** Realizatsiia pohliadiv Yarmachenka M.D. shchodo rozvytku movlennia uchniv z porushenniamy slukhu na urokakh ukrainskoi literatury. Yarmachenko Mykola Dmytrovych ta rozvytok ukrainskoi pedahohiky. Kyiv. 2018. S. 159-171. **4. Tymofiienko N. V**. Problema usnoho movlennia uchniv z vadamy slukhu u doslidzhenniakh M. D. Yarmachenka. Yarmachenko Mykola Dmytrovych ta rozvytok ukrainskoi surdopedahohiky. Kyiv 2018. S. 127-137.

TIMOFIENKO N., GRENYUK L. ALGORITHM FOR WRITING A RECITATION BY STUDENTS WITH HEARING IMPAIRMENTS.

The article explores the specific aspects of organizing work on educational recitation as an effective means of developing coherent speech in students with hearing impairments. The emphasis is placed on the peculiarities of acquiring recitation skills by this category of students, which is significantly influenced by their limited vocabulary, challenges in the logical comprehension of text content, and insufficient language experience due to their hearing limitations. The study examines how the cognitive characteristics of students with hearing impairments—such as particularities of their thinking, perception, and memory—affect the quality and fluency of their speech activity.

Special attention is paid to the classification of types of recitation according to different criteria (such as purpose, structure, and form) and to the development of a step-by-step algorithm for effective work on educational recitation with hearing-impaired students. The article highlights that one of the key components in the development of successful recitation skills is the ability to establish cause-and-effect relationships between events, as this ability greatly contributes to the logical structure and coherence of oral and written speech.

The formation of coherent speech in children with hearing impairments remains a critical issue in the field of special education and Ukrainian language teaching methods. Because these children have reduced access to natural spoken language due to auditory limitations, they experience significant delays in both receptive (understanding) and expressive (production) speech development. These delays particularly impact their ability to understand, interpret, and retell texts, as such tasks require advanced skills in memory, analysis, synthesis, and logical thinking. Therefore, systematic work on educational recitation can become a valuable tool in overcoming speech development difficulties and supporting the formation of coherent, contextually appropriate language among students with hearing impairments.

Keywords: formation, development, coherent speech, written speech, translation, educational translation, text.

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2025.48.28
УДК: 376.2-046.2/4-034.247

В.М.Шевченко
v.m.shevchenko@udu.edu.ua
https://orcid.org/0000-0003-0119-3206
А.І.Сокура
a.sokur@udu.edu.ua
https://orcid.org/0009-0004-8619-8405
О.П.Іванова
romashka17@ukr.net
https://orcid.org/0009-0000-8251-7078

ВНЕСОК В.М. СИНЬОВА В РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню значного та багатогранного внеску видатного українського вченого,